

BİR OSMANLI HANIMEFENDİSİ

SÂMIHA AYVERDİ

M. Yahya COŞKUN

Sokaklara göğüs vermiş sebilleri, cennetten dünyaya su taşırcasına azametli duran çeşmeleri, topraklarımızın tapusu olan camileri, şehitlerin mütebessim remizleri gibi duran mezar taşlarını; hasılı medeniyet nişanlarımızı anlatmak, görmeyenlere göstermek için çabalayan yılmak bilmez kalemlerimizin en naiflerindedir Sâmiha Ayverdi. Hani neredeyse ilgi göstermediği tek bir sütun başlığı bile kalmasın diye uğraşmış durmuştur. Güzelliğin orta yerde durduğu hâlde, herkes tarafından görülemeyeceğini bilmesine ve bu hakikati yazılarında belirtmesine rağmen eski devrin güzelliklerini herkesin görmesi için usanmadan çabalamıştır.

Maziye açılan kapının önünde hangi melunların durduğunu, geçmiş giden yolun ne menem enkazlarla dolu olduğunu gayet iyi bilir. Bu yıkıntıların altında kalan dilin, şiirin, mimarinin, medeniyetin farkındadır. Büyük bir yıkımdan arta kalan taşları tek tek kaldırıp henüz kurumamış çiçeklere can suyu verme derdindedir.

Sâmiha Ayverdi, ikbal ve ihtişam asırlarının vakanüvisi gibidir. Hiçbir ayrıntıyı kaybetmeden her şeyi kaydetme telaşındadır. Kulağı, serhat şehirlerinden gelecek zafer naralarında; gözü, maziden gelecek muhteşem ışıltının parlayacağını düşündüğü menzilde; aklı, geçmişin gösterişli devirlerinin kaidesi olan medeniyetimizdedir.

Ele avuca sığmayan heyecanların, susturulamayan duyguların sesidir o. Durmadan asırlık külleri eşeler, küllerinden doğacağına inandığı medeniyetin kıvılcımını arar. Yandığında cihanı kaplayacağına inandığı büyük ateşi harlamaya çabalar.

Tophane'yi tanıtırken kendini Barbaros'un kahramanlıklarına kaptırır; Akdeniz'in serin sularına yelken açar, kaleler fetheder. Fındıklı'yı anlatırken Mençikof'un oyunlarına, Rusların tarihi iştahasına, Kuleli Vakası'na uzanıp tarihin bağrında duran dersleri aktarmaya çalışır. Sonra kendi kendini ikaz eder, "Dön, ey kadın, dön!" der. Meseleye dönmesi gerektiğini, yazıyı dağıttığını bilir ama şaha kalkan heyecanını dizginleyemez. Kulağında şakırdayan kılıç seslerini bastıramaz, benliğini kaplayan şecaate gem vuramaz. Duramaz. Kendini durduramaz çünkü kalemi; maziyi andıkça cuş-u huruşa gelir, zaferleri andıkça kuvvetlenir... Mazinin ihtişamını andıkça aşka gelen kalemi, eski devirlerin huzur veren günlerine baktıkça sekinet inen kalbi mağlubiyetleri anınca mahzunlaşır. Bu sefer de tarihin zifiri karanlıklarına dalan mürekkebin, çağları aydınlatacak bir ışık kılmaya çalışır. Hatalardan ders alıp yeni zaferlere yelken açmak için gerekenleri sıralamaya başlar. Taze bir hevesle, yeniden besmele çekmenin şevkiyle yazar.

Kalemi; demirci körüğü gibidir, durmadan çalışır. Alevi geçip küllenmiş bir kora dönen kadim medeniyetin kalıntılarını harlamak için durmadan yazar. Roman, hikâye, makale, deneme yazar. Yazmakla mesul olduğuna inandığı için yazar. Bazen yazdıklarını modern tanımlamalara sığdıramaz. *İbrahim Efendi Konağı* kitabında olduğu gibi daha en başta açıkça, "Bu kitap ne bir hikâyedir ne masal ne de roman" der. Eserini, "Vazife hissini bir netice ve zarureti" olarak kaleme aldığını söyler.

Kendisini, İmparatorluk Türkiye'sinin son evlatlarından biri olarak görür. O nesildendir işte... Masalsı hayatın son demlerini yaşayan, nezaket ve letafetin tadını alan, şanlı zaferleri ninni olarak dinleyen, bununla birlikte manen ve maddeten yaşanan büyük yıkımlara şahitlik eden nesilden. "Durun kalabalıklar, bu cadde çıkmaz sokak!" diye bağırın; serden geçen, parmakların arasından akıp gidenleri durdurmaya çalışan; dile, şiire, mimariye, medeniyete sahip çıkmak için çabalayan; surlarda açılan her gediği kapatmak için uğraşanlardan. Büyük dertler yüklenenlerden...

Tefekkür dünyasında hakikatin izi belirgindir; varoluşsal planda ele aldığı meselelere bakışı objektiftir. Ancak maziye anarken çektiği hasretin sesi, kişiseldir. Kaleminin istikameti geçmişe döner dönmez muhayyel bir dünyadan bahseder gibi mütebessimdir. Sâmiha Ayverdi, özlemin sesidir. Geçmişe duyduğu özlem öyle kuvvetlidir ki maziye neredeyse hiçbir kötülüğü yakıştıramaz.

Sâmiha Hanım, geçmiş devirlerden modern zamanlara tebessüm eden kalemlerimizdendir. Onlarca kitabı, keşfedilmeyi bekleyen hazinelerimiz gibidir. Ruhu şad, mekânı cennet olsun.